

Ptuj • S Francem Majcnom o Golem otoku

Golgota, da bi se odvadili misliti s svojo glavo ...

Franc Majcen (Frenk) je bil eden izmed tistih Slovencev, ki je golgote Golega otoka preživel v njegovi najhujši obliki, v obdobju, ko so na njem kazneni prestajali protidržavni elementi, t. i. informbirojci. To je bil čas, ko je KPJ obračunala z vsemi, ki se niso strinjali z njeno politiko, neposlušneži in kritizerji, ki niso imeli nič skupnega s Stalinom, a so bili na montiranih procesih obsojeni kot informbirojci ter poslani na Goli otok.

Po podatkih arhiva Ministrstva za notranje zadeve RS izhaja, da je Majcnovo ime zabeleženo na 176. strani seznama IB (Informbiroja) v Sloveniji. Danes je njegova največja želja, da se v zgodovini človeštva kaj takega, kar so morali preživeti nekdanji politični zaporniki v Jugoslaviji, ne bi nikoli ponovilo. Tega ne želi niti največjim sovražnikom. Kdor udbovskih grozodejstev ni doživel, si jih tudi ne more predstavljati. O Golem otoku je bilo v tistih časih strogo prepovedano govoriti, prepoved je trajala še dolgo potem, ko se je otok zaprl za politične zapornike. Vsako govornje o njem se je sankcioniralo s ponovnim zaporom. Na karticah, ki so jih pisali zaporniki z Golega otoka, pa je najpogosteje pisalo: »Sem zdrav, živ ...«

Podatkov o Majcnovem prestajanju kazni na Golem otoku nimajo niti v Arhivu RS, niti v arhivu PM Maribor. Ministrstvo za notranje zadeve RS mu je priporočilo, da se v zvezi s tem obrne tudi na Slovensko obveščevalno-varnostno agencijo, če bi morebiti hranilo kakšne podatke o njem: dosje, odpustnica. Dokumenti o prestajanju prve kazni, prestajal jo je v Mariboru, pa se niso »izgubili«. Temeljno sodišče v Mariboru, enota Maribor, pa je potrdilo, da je bil Franc Majcen s sodbo Okrožnega sodišča v Mariboru spoznan za krivega kaznivega dejanja zoper ljudstvo in državo ter obsojen na kazen tri leta strogega zapor.

Franc Majcen se je rodil v Veliki Nedelji, na Ptujju pa živi že od mladosti. Izučil se je za strojnega tehnika. Po dveh letih trdega dela v mariborskem Tamu ga je sodelavec nagovoril, da je delo v tovarni pustil in se skupaj z njim vpisal na tečaj za zdravstvene aktivnosti. Ker sta s sodelavcem štiri tedne izostala z dela, sta izgubila službo. Kljub temu da sta večkrat poskušala priti do delavske knjižice, je nista dobila, sredstev za preživljanje pa sta imela vedno manj. Franc Majcen je ponovno podlegel nagovarjanju sodelavca in skupaj z njim poskušal leta 1949 ilegalno prečkati državno mejo, pobegniti v Avstrijo in od tam v Ameriko za boljši jutri. Poskus jima je spodletel, Majcen je dobil leto zapor, ki ga je prestajal v Mariboru. Spoznan je bil za krivega, da je po predhodnem dogovoru in v sporazumu z drugo osebo poskusil ilegalno pobegniti preko državne meje, s čimer je storil kaznivo

dejanje zoper javni red in mir. Obtožnica mu je očitala, da je poskušal ilegalno pobegniti v tujino, da bi v inozemstvu storil kaznivo dejanje zoper ljudstvo in državo, kar pa v nobenem primeru ni bil njegov namen. »V tujino sem želel le zaradi 'boljšega kruha,' poudarja. »Moji razlogi so bili ekonomske narave, ne politične.« Po odsluženju enoletni kazni se je zaposlil v Tovarni glinice in aluminija Boris Kidričev. Udba ga je nenehno »spremljala«, občutek zasledovanja je bil vse prej kot prijeten. 10. junija leta 1952 je bil ponovno aretiran kot protidržavni element, t. i. informbirojvec. Spoznali so ga za krivega kaznivega dejanja zoper ljudstvo in državo, ker je v prvi polovici leta 1951, potem ko se je seznanil z obstojem in namenom »kontrarevolucionarne organizacije«, pristal na sodelovanje v tej organizaciji in se udeležil najmanj enega sestanka članov te organizacije. Na javni razpravi, v dvorani je bilo 200 ljudi, je bil kot protidržavni element obsojen na tri leta strogega zapor. Goli otok si je prislužil samo zato, ker je nekaj malega povedal o tem, kako je bilo v zaporu zaradi ilegalnega prečkanja državne meje, ni šlo za nobeno kontrarevolucionarno organizacijo. Po izreku sodbe so ga pod strogo kontrolo najprej poslali v Ljubljano, zatem pa z večjo skupino obsojencev, vozili so jih v živinskih vagonih, v Sarajevo in Bilečo, kjer se je začelo prvo pranje možganov, prava kalvarija pa se je začela ob prihodu na Goli otok. »Sprejem novih se je izvajal s t. i. špalirjem, strojem za mletje živega mesa, udarci so padali z vseh strani. Novega kaznjenca je bilo potrebno preteptati, če nisi tepel, si bil ponovno sovražnik. Pranje možganov se je izvajalo s sistemom politične prevzgoje v petih stopnjah. Vsak dan smo morali obvezno brati članke partijskih in državnih voditeljev in o njih razpravljati,« se spominja Majcen. Politične konference so bile redne kot hrana, obvezna pa je bila tudi diferenciacija med kaznjenci. Vsak kaznjenc je bil najprej banda, v procesu politične prevzgoje pa si lahko dosegel štiri stopnje; vse pa je bilo odvisno od tega, kako si bil prizadeven oziroma pripravljen spremeniti svoje stališče. Najprej si bil bojkotiran, zatem odložen, v tem stadiju nihče ni smel s teboj govoriti, kot član kolektiva si že lahko govoril z ljudmi, najvišja stopnja pa je bila aktivist. Če si dobro sodeloval, si imel tudi pravico delati v delavnici, Majcen je

Franc (Frenk) Majcen je golgote Golega otoka doživel v njegovi prvi fazi, fazi informbiroja, ko so na njem zapirali vse, ki se niso strinjali s politiko KPJ, neposlušneži in kritizerje.

delal na namakalnem sistemu ene od udbovskih ekonomij. Kot član kolektiva pa si lahko hitro padel nazaj v bojkot, če si kaj slabega povedal. Tortura je bila nepopisna, v človeku je pustila neizbrisne posledice, postal si prava razvalina življenja. »Goli otok me je zaznamoval za celo življenje,« je povedal Franc Majcen. »Na Golem otoku in Grgurju sta partija in Udba razčlovečili človeka,« je med drugim v svoji knjigi Otok brez milosti zapisal Dimitrij Žilevski, ki je prav tako doživel golgote tega skalnega otoka.

Udba ga je novačila, a se ji ni podredil

Z Golega otoka je se je na Ptuj vrnil tako rekoč gol, bos, brez denarja, brez dostojanstva in stigmatiziran, še naprej pa ga je spremljala tudi Udba, ki je želela iz njega narediti svojega sodelavca, skušala ga je prisiliti v ovadšču. Ni želel nositi glave v košu in dajati poročila o ljudeh. Zapu-

stil je Ptuj in odšel v Metalno Maribor, kjer je 12 let delal kot strojnik na terenu. Bil je cenjen strokovnjak, politično pa močno vprašljiv, zato ga je Udba še naprej spremljala. V noben delavski organ mu ni uspelo priti, čeprav je imel vse pogoje za to. To je bilo zelo moteče. Med montažo v Bakru se mu je preko zveze uspelo zaposliti v eni od hrvaških firm, prišel je tudi do potnega lista, ki ga v Sloveniji ni mogel dobiti. Kmalu so mu ponudili delo v tujini. Najprej je delal na Nizozemskem, zatem v Belgiji in nato v Nemčiji, v priznani firmi Diemler Benz. Leta 1992 se je upokojil in vrnil v Slovenijo. Začel je boj za svoje pravice, za rehabilitacijo.

Na podlagi Zakona o popravni krivici je Komisija za popravno krivico oktobra leta 1998 na zahtevo Franca Majcna izdala sklep, s katerim mu je bil priznan status bivšega političnega zapornika za čas, ko mu je bila odvzeta prostost, za ta čas mu je bila priznana pravi-

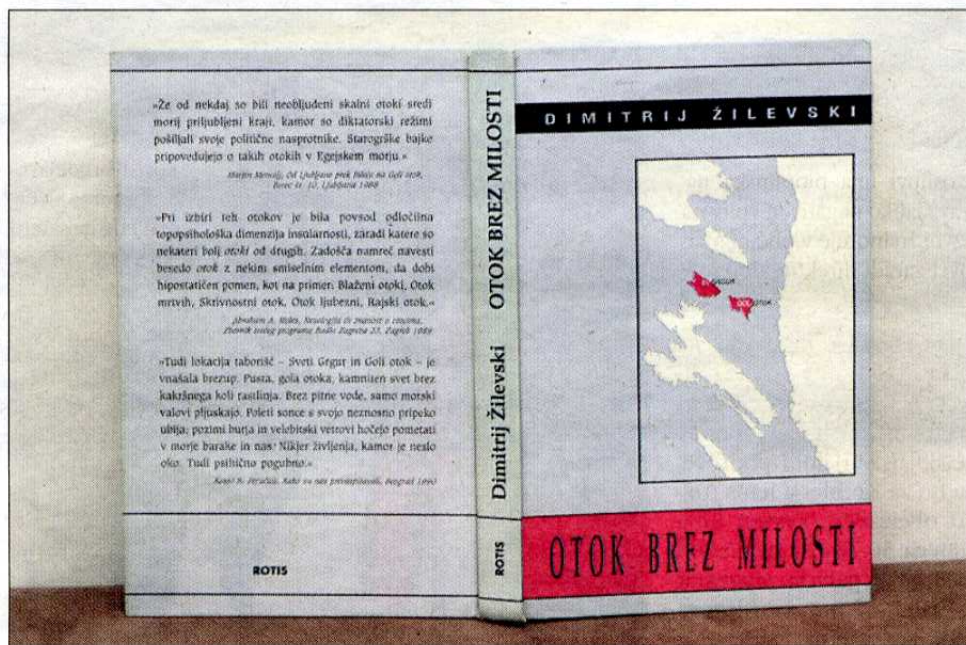
ca do odškodnine, čas od 10. 6. 1952 do 29. 11. 1954 pa se mu je tudi priznal kot dvojno štetje v pokojninsko dobo. Ni pa mu bil priznan status bivšega političnega zapornika, pravica do odškodnine in štetje v pokojninsko dobo za čas, ko je bil prvič obsojen zaradi kaznivega dejanja zoper javni red in mir, ker je ilegalno poskusil prestopiti slovensko-avstrijsko mejo. Zaradi mladostniške želje po zaposlitvi in izobraževanju v tujini je bil leta 1949 obsojen na eno leto zapor. Prestajal jo je od 17. oktobra 1949 do 17. oktobra leta 1950. Po razsodbi Uprave sodišča Republike Slovenije je bil Franc Majcen leta 2003 oproščen obtožbe, da je storil kaznivo dejanje zoper javni red in mir, ko je leta 1949 po predhodnem dogovoru in v sporazumu z drugo osebo poskusil ilegalno pobegniti preko državne meje v Avstrijo. Pripadla mu je tudi odškodnina v višini 80 tisoč nemških mark, a so mu jo izplačali le v polovičnem

znesku s t. i. poravnavo, ki jo je bil prisiljen sprejeti. Če je ne bi sprejel, bi izgubil še to, četudi mu je bila določena v že omenjeni višini, zato se je odločil za revizijo. Tudi to kaže na to, da se Slovenija še vedno ni pripravljena soočiti z enim od najokrutnejših obdobij svoje zgodovine in tistim, ki so utrpeli krivice, te tudi priznati.

Totalitarni sistem je potrebno obsoditi

»Utrpel sem politično, pravno, moralno škodo, izgubil sem ugled, dostojanstvo, moč, danes sem živčen, bolan. Moja želja je, da bi se obsodil totalitarni sistem, da se opravi lustracija do tretjega kolena. Vsem, ki so okuženi, ki so krivi za to, kar smo politični zaporniki doživeli, naj se odzovejo funkcije. Poiskati je potrebno krivce za zamačane grobove. Motijo me simboli, postavljeni v čast Titu, Kardelju, Rankoviču. Goli otok je postal zapor za tiste, ki so bolj verjeli Stalinu kot Titu na predlog Kardelja. Mnogi so se na Goli otok vračali kot 'dvomotorci' in 'tromotorci', za to so poskrbeli politični funkcionarji, da so se ohranili na položajih. Vse simbole, povežane s temi imeni, je potrebno odstraniti, da bomo lahko živeli v demokratičnem duhu. Vesel sem, da je nekdanja Jugoslavija propadla, a je do razpada prišlo prepozno. Velik problem Slovenije je tudi neurejen pravni sistem, veliko pa bo potrebno narediti še na področju sociale, delovne zakonodaje in financ, na cesti je 100 tisoč ljudi. V letih, ko sem delal v tujini, sem zaslužil več kot nekateri slovenski tajkuni, pa nimam nič. Oni imajo milijarde, pa niso delali nič. To je krivično do slovenskega človeka, delavca, ki je ustvarjal vso to družbeno bogastvo, od katerega danes nima ničesar. Ustvarili smo nove krivice, pa še starih nismo popravili in se soočili z njimi. Čas pa bi že bil, da bi tudi zgodovinarji opravili svoje, da bi se razgledala celotna resnica o Golem otoku in drugih zaporih, ki so služili za izolacijo informbirojcev,« dodaja Majcen.

Franc Majcen se je odzval javnemu pozivu za posredovanje podatkov o delovanju Službe državne varnosti oziroma Udbe, ki ga je objavila Komisija za peticije ter človekove pravice in enake možnosti, ker javnost še vedno o tem premalo ve, pravi. S tem so vse žrtve preteklih represij dobile možnosti, da predstavijo svoja pričevanja o delovanju Udbe.

Naslovnica knjige Dimitrija Žilevskega Otok brez milosti, v kateri je opisan pet let zapor »informbirojevca«.